

ח"א (סימן מ"ז ד"ה הנה דנ"ז ע"ב): "דברי הפליתי יו"ד (סימן ק") שבנה יסודו לפי דעת הרמב"ם ז"ל דהספיקות מותרים מן התורה, כמו זר נחשבו לסמוך על זה למעשה, לדין שפשטה ההלכה רק כסברת הרשב"א ז"ל דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה", וכן במנחת אלעזר שם (סימן ס"ז ד"ה אך דע"ח ע"א) כתב: "אנן פסקינן כהרשב"א ז"ל דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה" ועוד שם ח"א (ס"ס מ"ו דנ"ג ע"ד): "לדין דסבירא לן ספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה כרשב"א", ושם במנחת אלעזר ח"ג (סימן ט"ל דל"ג סע"ד): "וכיון דאנן מסקינן כרשב"א דספיקא דאורייתא מן התורה לחומרא" ע"ש, וכל זה נעלם מהנ"ל, וזה מה שרצינו לבאר בס"ד.

ז. סדר עולם

כתב הגאון חיד"א ז"ל בספרו שם הגדולים חלק ספרים (מערכת ס' אות י"ב): "סדר עולם יש ארבעה, סדר עולם לתנא רבי יוסי, סדר עולם זוטא לגאון, סדר עולם כללים לרמב"ם, סדר עולם דינים לרבינו שמחה", ועיין שם שמפרש ואזיל.

ואני מצאתי עוד ספר בשם סדר עולם הזכירו רבינו אלעזר אזקרי ז"ל בספרו ספר חרדים, עיין שם בהקדמה (ד"ה ואיתא דף ו'): "ואיתא בספרי, ובסדר עולם, וברעיא מהימנא, דכל המצוות תלויות בשמונה אברים שבאדם, בלב ועין ופה וחוטם ואוזן ויד ורגל וראש הגויה".

ומלשון בעל חרדים ז"ל קצת היה מקום לדקדק שאם קבע והניח לספר "סדר עולם" בין הספרי ובין הרעיא מהימנא, שהוא מדרש חז"ל, ואינו מוכרח, ובפרט לפי מה שראיתי עוד שם בספר חרדים (פרק ט' אות מ"ג): "בסדר עולם מונה קצת מצוות עשה התלויות באיברים, ומנה מצוה התלויה בלב, ושמתם את

דברי אלה על לבבכם, היינו שחייב אדם בקוראו פרשה שניה של קריאת שמע לקבל עליו עול מצותיו יתברך, וכדתנן במסכת ברכות למה קדמה שמע לחהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואחר כך יקבל עליו עול מצות. ופירוש ושמתם על לבבכם, כמו וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל".

ועוד שם (שם אות מ"ד) כתב: "אחרי שצוה לאברהם על המילה ונמלתם את בשר ערלתכם, חזר ואמר לו והיה לאות ברית ביני ובניכם, היא מצוה שנית, תלויה בלב, שיעלה האדם כל יום על לבו שהוא עבד חתום למלכו של עולם, ולא ימרוד בו ויחזיק עצמו לבן חורין. וכן מנהג העולם שהאדון חותם את עבדו כדי שתהא אימתו עליו כדאיתא במסכת שבת, ולכך שם האות באבר זה לפי שהוא יתברך קדוש ושונא זמה הוא, יפחד וימנע אדם עצמו מעבירה, הכי איתא בסדר עולם" עכ"ל.

ולפי שעה זה מה שמצאתי בספר חרדים שמזכיר את ספר "סדר עולם", ובודאי אינו אחד מארבעה סדר עולם שהזכיר החיד"א ז"ל, ולא ידעתי מדוע החיד"א ז"ל לא הזכיר גם ספר סדר עולם שהזכיר בעל חרדים.

ומה ענינו של ספר זה "סדר עולם שמונה קצת מצוות עשה התלויות באברים" לא ידעתי, ומי מחברו נעלם ממני, ומהדברים שהביא בעל חרדים ז"ל בשמו נראה שהוא לאחד מרבותינו הראשונים כמלאכים וצ"ע.

ומצאתי עכשיו לרד"ב במבואו למדרש סדר עולם (פרק י"ז אות ח' דף קמ"ז) שעמד בענין זה של סדר עולם המובא בספר חרדים ואחר שהזכיר המקומות הנ"ל כתב: "ומצינו בספר חרדים עוד שמובא בשם סדר עולם, ועיין בספר אבודרהם סדר שחרית של חול (דף כ"א דפוס פראג). ואיני יודע לאיזה ספר סדר עולם כיון בעל חרדים ז"ל, ואולי כוונתו לספר סדר

עולם האצילות להאר"י ז"ל הנזכר בספר אוצר הספרים (דף תי"ג סימן קנ"ב) "עכ"ל.

והנה מה שציין לדברי הרב אבודרהם כעת לא איסתייעא מילתא לחפש שם, ומה שכתב שבעל חרדים מזכיר פעמים נוספות לספר סדר עולם כעת לא מצאתי, ומה שכתב לשער שהכוונה לספר סדר עולם האצילות כנ"ל, זה רחוק אצלי. רצע"ע.

ושם בסוף דבריו העיר שגם ספר "סדר הקבלה" לראב"ד ז"ל נקרא בשם סדר עולם ועיין שם.

ח. פתחי התשובה לרמב"ן

ספר שדי חמד חלק אסיפת דינים (פאת השדי מערכת בית הכנסת סימן א'): "וידידי הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים (האדר"ת) אב"ד מיר כתב לי וכו' ועיין בפתחי התשובה להרמב"ן בפרשת ראה וכו'".

והדברים חדשים, מהו ספר פתחי התשובה לרבינו הגדול הרמב"ן ז"ל ולא שמענו מעולם שהרמב"ן ז"ל כתב ספר בשם זה.

אבל ברור אצלי שהגאון האדר"ת ז"ל כמנהגו להרבות בראשי תיבות נוכמעט אין לו חבר בזה כנודע] כה כתב ועיין בפה"ת לרמב"ן פרשת ראה, וכוונתו בפירוש התורה לרמב"ן, אבל הרב שדי חמד או המעתיק פתר ראשי התיבות בפתחי התשובה וז"ב.

ט. ציני הר הברזל

הגאון מהרש"ם ז"ל בספרו עין הרועים (מערכת א' ערך אומדנא ד"ד ע"ב אות כ"ט) כתב: "ועיין שו"ת ציני הר הברזל (ס"ס ג') מה שכתב על דברי הרא"ם, וכיוצא בזה כתוב בעין הרועים שם (מערכת ט' דק"ד ע"א אות ג'): "עיין שו"ת ציני הר הברזל (סימן ו)".

והוא פלא ותימה שאין לא היה ולא נברא ספר בשם שו"ת ציני הר הברזל, ולדעתי ברור שהגאון מהרש"ם כתב שו"ת צה"ב, וכוונתו לשו"ת צלעות הבית שבסוף הספר היקר בית מאיר, והמעתיק פתר ראשי התיבות צה"ב ציני הר הברזל, במקום לפתור צלעות הבית וז"ב, ואכן המעיין בצלעות הבית שם יראה שכל שהביא מהרש"ם נמצא שם. [וגם פתרון ראשי התיבות של צה"ב לציני הר הברזל אינו נכון מצד עצמו שהיה צריך לומר ציני הר ברזל ולא הברזל וז"ב].

שוב מצאתי בספר עין הרועים שם (ד"ב ע"ב אות כ') שכה כתוב שם: "ועיין ב"מ בתשובות ציני הר הברזל", וזה עד ממהר לצדקת דברינו שהרי ראשי תיבות ב"מ הוא בית מאיר ודוק. ובעת ראיתי לגאון מהרש"ם ז"ל בספרו דעת תורה או"ח (סימן תקנ"א ס"ט דצ"א ע"ב): "והשבתי דמבואר בשו"ת ציני הר הברזל שבסוף ספר בית מאיר" דוק והבן היטב. [תשמ"ג].

י. רבינו שלמה ׳ן אדרת - רשב"א

א. כתב הגאון משאלוניקי רבי אברהם הכהן ז"ל בספרו טהרת המים (מערכת פ' כללי הפוסקים אות ל"ד דמ"ט ע"ג): "הגהות מימון חיבור רבי מאיר הכהן תלמיד מהר"ם מרוטנבורג וכו', והרב בעי חיי יו"ד (סימן קס"ה) כתב דאיכא דוכתי דהגהות מיימון מזכיר לרא"ש אבי הטור, וגם מזכיר לרשב"א הידוע תלמיד הרמב"ן, שכולם היו תלמידי מהר"ם מרוטנבורג, וכן כתב גם בספרו כנסת הגדולה יו"ד (סימן ק"ה הגב"י אות ג'), אלא שחזר וכתב דרך אחרת "עכ"ל.

ואין הספרים הנ"ל תחת ידי, אבל דברים ככתבן נעלמו ממני, חדא שאיני יודע היכן מצינו שבעל הגהות מיימון מזכיר דברי הרא"ש, ולפי שעה חפשתי קצת ולא מצאתי שמזכירו אפילו פעם אחת, וכל אותם מקומות שנזכר בהגהות מיימון רא"ש, הם הוספות המדפיס,

הדפסה בראדלוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התוכנה

שובי השולמית - ד סופר, יעקב חיים בן יצחק שלום עמוד מס: 124 הודפס ע"י אוצר החכמה